

Resume

Rigorózní práce: **SVOBODA Z POHLEDU TEOLOGIE A FILOZOFIE PRÁVA**

Autor: Marie Kolářová

Práce poukazuje na některé aspekty vztahu mezi svobodou člověka a možnostmi realizace této svobody, resp. jaký je prostor svobody a limity svobody. Pojem svoboda je používán v různých souvislostech a pokud se pojednává v jednotlivých pracích o svobodě, autoři těchto prací se zaměřují na různé aspekty svobody, aniž by byl důsledně terminologicky vymezen pojem svobody. Hlavním problémem všech vyjádření o svobodě je nazírání na svobodu z hlediska běžného vnímání, běžné každodenní zkušenosti. V této perspektivě se vždy svoboda jeví jako možnost jednat podle vlastní vůle nezávisle na vůli ostatních a na vnějších okolnostech. Za omezení svobody se pak považují všechny vnější překážky. Zde se však vždy jedná o možnost rozhodnout se pro určité jednání nebo možnost nekonat, tedy o svobodu volby, nikoli o svobodu co do její podstaty.

V první části práce je analyzován pojem svobody a podstata svobody člověka v jejím nejvlastnějším základu. Tato svoboda je transcendentální svobodou a je vlastní každému člověku, je základem jeho bytí a odlišuje ho od každého jiného stvoření. Tato svoboda zakládá důstojnost člověka, kdyby člověk nebyl obdařen touto svobodou, byl by jen nástrojem předurčeným k určité existenci, nelišil by se od ostatních tvorů. Současně z této svobody vyplývá odpovědnost člověka. Člověk se musí vždy nějakým způsobem sebeinterpretovat, a i když tuto interpretaci odmítá, nic tím nezmění, protože i tento postoj je jeho interpretace. Při interpretaci pojmu svoboda narážíme na omezení člověka, protože každý člověk je limitován vnějším prostředím i svou vlastní osobností. Tyto determinace však nepopírají transcendentální svobodu, protože člověk se vždy uskutečňuje ve svém konkrétním prostředí, ne neomezeně co do libovůle, ale v rámci těchto podmínek. Z této transcendentální svobody člověka vychází svoboda rozhodování, jednotlivá rozhodnutí člověk činí díky transcendentální svobodě. Z analýzy vybraných autorů vyplývá, že se v převážné míře věnují svobodě rozhodování. Pojem transcendentální svobody se mezi zvolenými autory důsledně zabývá K. Rahner.

Dále je analyzována svoboda ve vybraných církevních dokumentech, zvláště pak ve *Veritatis splendor*, a to právě z hlediska vztahu k obecnému pojmu svoboda člověka. Ve vztahu mezi svobodou a pravdou zdůrazňuje *Veritatis splendor*, že k dobru vede jen svoboda, která se podrobuje pravdě a není možná svoboda mimo pravdu nebo proti pravdě. *Veritatis splendor* v těchto pasážích pojednává o správné realizaci svobody, protože uvedené výroky o svobodě a pravdě se nemohou týkat transcendentální svobody, kterou je vybaven každý člověk. Pravdou se v tomto smyslu myslí důstojnost člověka a všechna práva člověka, která vyplývají z důstojnosti člověka a musí být chráněna. V této souvislosti také nahlízíme nezbytnost osvobození člověka vykoupeného Kristem.

V další části práce je analyzován vztah svobody a morálky. Pro mravní hodnocení jednání člověka je nezbytně nutné analyzovat pojem svědomí a problémy, které vyplývají z odpovědnosti člověka za jednání podle vlastního svědomí. Svědomí je úzce spojeno se svobodou člověka, bez existence svědomí by nebyla možná realizace svobody. Člověk se nerozhoduje ve vzduchoprázdnu, ale ve vnitřním a vnějším prostoru, je konfrontován s normami stanovenými nezávisle na něm a současně s normami vlastního svědomí. K dodržování vnějších norem může být donucen, může být sankcionován za jejich nedodržení, ale dodržování vnějších norem nevypovídá o věrnosti svědomí. Velkou obtíž při výpovědích o svědomí přináší jeho povaha a též zneužívání tohoto pojmu. Je zde zřejmá paralela se

svobodou, obavy ze svobody přináší právě ona širokost a nevyhraněnost pojmu, subjektivistický pohled a zneužití pojmu. V obecných výpovědích o svobodě a svědomí zaznamenáváme právě ono voluntaristické chápání: „jsem svobodný, mohu dělat, co chci“ a podobně tak: „toto jednání je v souladu s mým svědomím.“ Vystávají proto důvodné obavy, že člověk si takto pro sebe ospravedlnění každé jednání a nebude se muset vztahovat k žádným objektivním normám.

Obavy z autonomie vlastního svědomí jsou zřetelné i v analyzovaných církevních dokumentech, které na jedné straně vypovídají o závaznosti svědomí, o svědomí jako místu, kde člověk naslouchá Božímu hlasu, ale současně varují před autonomií svědomí a zdůrazňují poslušnost objektivním normám. *Donum veritatis* pak zvláště zdůrazňuje poslušnost teologů učitelskému úřadu před závazností svědomí. Varování církevních dokumentů pramení z obavy z příliš uvolněného chápání morálních norem. Pokud je však závazné jednání podle vlastního svědomí, je nezbytné na prvním místě zdůrazňovat povinnost formování vlastního svědomí, a to ve vztahu k učení církve.

Poslední část práce je zaměřena na otázky svobody křesťana ve vztahu k právním normám. Z analýzy obecného pojmu právo vyplývá, že právo ve svém pojmu je hodnotovou kategorií, a z tohoto pohledu neexistují různé druhy práva. Kanonické právo proto není právem sui generis, obsahuje však řadu norem, které nelze splnit beze zbytku, jedná se o normy otevřené směrem nahoru, normy jako maxima jednání. Tyto normy patří k životu křesťana, pokud jsou však bez dalšího zařazeny mezi běžné právní normy, dochází ke stírání jejich významu. Rozumnému člověku je zřejmá povaha těchto norem, přesto však by bylo vhodnější, aby tyto normy byly odděleny a existovaly v podobě ústavní listiny. Toto uspořádání by lépe odpovídalo významu a povaze těchto norem.

Celkový počet stran: 78

Počet znaků (vlastní text práce): 189.105